

Izvirni znanstveni članek (1.01)
Bogoslovni vestnik 77 (2017) 1,159—170
 UDK: 340.1:17:27-23
 Besedilo prejeto: 2/2017; sprejeto: 5/2017

Petja Mihelič

Znanstveno raziskovanje univerzalne temeljne norme prava v osebi Jezusa iz Nazareta

Povzetek: Znanstveno raziskovanje univerzalne temeljne norme prava (UTNP) sodi na področje normativne pravne teorije. V širšem smislu so predmet njenega raziskovanja bistvo, narava in temelj vseh pravnih norm. To polje pravne znanosti imenujemo tudi pravna filozofija, pravna ontologija in pravna teologija. V ožjem smislu pa raziskovanje UTNP uvrščamo na področje pravne dogmatike, saj teoretično izhaja iz pravnega sistema UTNP in v njegovem okviru tudi išče odgovore na svoja vprašanja; svojih predpostavk načeloma ne preverja, ampak jih samo razlaga, njena argumentacija pa ostaja znotraj pravnega sistema UTNP. Znanstvene hipoteze skušamo potrditi ali pa zavrniti z uporabo pravne metodologije in pravne argumentacije. Obenem se zavedamo, da sam obstoj UTNP ni dokončno dokazljiv z empiričnimi metodami in da se do neke mere subjektivni razlagi ni mogoče izogniti. V tem smislu je glavni cilj raziskovanja UTNP, dati znanstveni prispevek k pravni in k teološki znanosti. Pri znanstvenem raziskovanju na polju pravne teorije, pravne filozofije in pravne teologije je dobrodošla raznolikost konkurenčnih teorij naravnega prava. Za zagotavljanje uresničevanja tega ideala demokratična, pravna in pluralna država državljanom zagotavlja človekovi pravici do svobode vesti in do svobode izražanja, ki sodita med temeljne vrednote vsake svobodne družbe.

Ključne besede: Kristus, etika, bistvo, objektivnost, naravno pravo, pravna teologija

Abstract: **Scientific Research of the Universal Fundamental Norm of Law in the Person of Jesus of Nazareth**

Scientific research of the Universal Fundamental Norm of Law (UFNL) is part of the normative theory of law. In a broader sense its research focuses on the essence, nature and foundation of legal norms. In a narrower sense UFNL research can be classified in the field of legal dogmatics, the reason being that its theoretical research focuses on the legal system of the UFNL where it also draws its answers from. Premises are only explained, not questioned, while argumentation is not backed from outside sources but remains within the system itself. In this frame of legal theory, legal philosophy and legal theology the law as such is being reexamined. Scientific methods of legal methodology and legal argumentation are used to confirm or refute scientific hypotheses. At the same time, this particular scientific field of the metaphysics of law cannot be proved definitive-

ly with mere empirical methods and a somewhat subjective explanation cannot be altogether avoided. Proving the actual existence of the UFNL is not a realistic goal of its research, but rather a serious contribution to the legal and theological sciences. For scientific research in fields of legal theory, legal philosophy and legal theology, a pluralism of concurrent natural law theories is welcomed. To implement this principle in practice, a democratic and plural state, under the rule of law, gives its citizens a right to freedom of conscience and freedom of speech, which both constitute the foundation of any free society.

Key words: Christ, ethics, essence, objectivity, natural law, legal theology

1. Uvod

Vsi priznavamo, da mora pravna država temeljiti na pravičnosti, toda – kako to pravičnost natančneje opredeliti? Pa tudi če nam jo že uspe opredeliti, je ne znamo zagovarjati, ker ne poznamo zadnje ali absolutne avtoritete, ki bi našo opredelitev pravičnosti podprla. To absolutno avtoriteto bomo poimenovali univerzalna temeljna norma prava (UTNP). V življenju se je veliko lažje zatekati k nedorečenim stvarim in k mlačnim besedam kakor pa se odločati in zavzemati jasna stališča. Tudi če bomo mogoče pozneje spremenili svoje stališče ali odločitev, je treba imeti tukaj in sedaj jasno in odločno stališče, že samo zato, da krepimo svoj značaj in ciljno naravnost proti resnici in pravici. Relativizem je v resnici intelektualna hiba, ki si jo človek pridobi, ko stvari ne jemlje resno, ko ne išče ali noče iskati globoke resnice v stvareh. Nobena resna znanost ali filozofija ne more biti utemeljena na relativizmu. Albert Einstein teoretično res zagovarja, da sta prostor in čas med seboj relativna, odvisna eden od drugega in sama po sebi brez absolutne veljave, toda skupaj tvorita binom »prostor–čas« (*chronotope*), ki pa sta absolutne narave. (Komar 2006, 40–41) Ko govorimo o absolutnem, je treba vpeljati prav tako pomemben pojem »strpnosti«. Milan Komar na ozadju evropske kulturne zgodovine analizira dva tipa strpnosti (42–45).¹ Najprej je tu prava strpnost do različnega in raznolikega v svetu: različne kulture, jeziki, načini mišljenja, izražanja itd. Stik z različnim nas lahko tudi pretrese, prestraši ali ujezi in takrat je treba biti strpen in spoštljiv do drugega, še posebno če se z njim ne strinjamo. Nadalje je treba biti strpen do človeških napak in nepopolnosti, ki so dokaj enakomerno porazdeljene med vsemi ljudmi – to je strpnost ne do napak kot takšnih, ampak do ljudi kot takšnih. Lažje je strpen tisti, ki se zaveda svojih lastnih napak in nepopolnosti. Drugi tip strpnosti pa je neprava ali lažna strpnost, ki bi jo lahko poimenovali »erazmovska strpnost« – po Erazmu Rotterdamskem, humanistu s konca 15. stoletja. Za ta tip strpnosti je značilno, da ne prizna nobene posamične resničnosti, ampak vso resnico vidi v hermenevtiki, ki je način, kako resnico podrediti subjektivnemu mišljenju. Nabor subjektivnih razlag pa postane obča resnica, ki jo imenujemo načelni (*de iure*) pluralizem. Iskanje resnice se tako zaustavi na površini, resnica se prilagodi

¹ Nadaljnje razvijanje misli v tem poglavju temelji prav na navedenem Komarjevem delu.

splošnemu mnenju, ker želimo ugajati vsem, čeprav na koncu ne ugajamo nikomur, to pa pomeni strah pred samim seboj in pred življenjem.

Posmehovanje drugemu je eden od načinov, kako se strah pred samim seboj in pred življenjem kaže navzven. Šibka samopodoba povzroči občutek manjvrednosti in strah pred posmehom in ranjenostjo. Že lahek posmeh občutljivemu človeku povzroči veliko bolečino in grožnjo njegovi samopodobi. Šibka samopodoba človeku onemogoči izoblikovanje svojega lastnega prepričanja, saj bi bilo lahko to prepričanje postavljeno pod vprašaj in deležno posmeha. Zato se raje sam postavi na mesto zasmehovalca, ki se vzvišeno posmehuje drugim, to pa mu daje lažni občutek moči. V smislu »napad je najboljša obramba« pomeni posmehovanje drugim napad ali nestrpnost do drugih, saj se bojimo, da bi bila pod vprašaj postavljena šibka in občutljiva samopodoba zasmehovalca samega. Klovn se sam hiti norčevati iz sebe in iz drugih, da bi odvrnil pogled od svoje prave ranjene podobe. Slovenski zamejski pisatelj Boris Pahor pravi: ko se ti nekdo posmehuje, je to nekaj najhujšega, kar se ti lahko zgodi v življenju. To te globoko zaznamuje in potrebuješ leta, da zasmehovanje izbrišeš iz svoje duše. Eden takšnih zasmehovalcev je bil Erazem Rotterdamski, avtor skrajno plitke, satirične in ironične literature. Vse je postavljaj pod vprašaj, za nič pa se ni odločil, da se mu morda ne bi bilo treba zagovarjati, saj bi to pomenilo napad na njegovo lastno slabo samopodobo.

Že omenjeni Komar Erazmu Rotterdamskemu nasproti postavi njegovega sodobnika Martina Lutra, vzkipljivega in pesimističnega človeka, ki pa je kljub temu iskreno iskal resnico, in ko jo je našel, se je zanjo odločil in jo tudi zagovarjal. Søren Kierkegaard (1813–1855) pravi: kjer se nič ne odloči, se nič ne zgodi. Organizacija, v kateri se ne odloča, ne more biti središče odločanja; tudi človek je sam sebi središče, zato se mora odločati. Svobodna volja je značilna za človeško osebo, resnica pa je tam zunaj sama zase, in s tem ko se odločamo za resnico, jo vedno bolj omejujemo (določamo) in se ji tako tudi približujemo. Razvijati zmožnosti, ki so v človeku, pomeni iskati resnico, odločati se zanjo vedno znova in vabiti drugega na to skupno pot. Odločati se za resnico v nekem trenutku pomeni, da z vsemi svojimi sposobnostmi zagovarjamo tisto resnico, ki jo v tistem trenutku sprejemamo za pravilno. Mogoče je to absolutna resnica, mogoče ni, mogoče bomo jutri zagovarjali drugo resnico, toda zagovarjati jo moramo, da bi ostali resnicoljubni in miroljubni² Zakaj miroljubni? Relativizem (neodločnost, nevtralizem, načelni pluralizem, skepticizem)³ je nasprotnik miru in svobode v človeku in v svetu, ker nam postavlja prepreke na poti do resnice tako, da nas zadržuje na ravni razlage (hermenevtike), za katero je razlaga že resnica. Toda miru in svobode ne daje razlaga, ampak Resnica. V evangeliju Kristus pravi: »Če ostanete v moji

² S škodljivimi vplivi neodločenosti (nevtralizma) in neodločnosti so se ukvarjali znanstveniki, kakor sta Paul Ferdinand Schilder (1886–1940), avstrijski psihiater, psihoanalitik in učenec Sigmunda Freuda, in Charles-Henri Nodet (1907–1982), francoski psihiater in psihoanalitik.

³ Skeptičen človek trdi, da ničesar ne more reči s trdnim prepričanjem in se zato tudi za nič zares odločiti. Ideologijo nevtralizma (ideološkega pluralizma) išče zato, da ga nič zunanjega ne bi moglo omejiti. Toda omejujejo nas pravila pozitivnega prava, ki urejajo potencialno konfliktno položaje v družbi, pa tudi pravila naravnega prava. Naivno je misliti, da je možno naravno pravo narediti za neobstoječe ali ga na novo ustvariti z enim od zgoraj naštetih racionalističnih obratov.

besedi, ste resnično moji učenci. In spoznali boste resnico in resnica vas bo osvobodila.« (Jn 8,31–32) »Pridite k meni vsi, ki ste utrujeni in obteženi, in jaz vam bom dal počitek.«. (Mt 11,28) Avguštin pravi, da nam to govori druga božja oseba, ki je Logos in Resnica, ki nam tako pove, da je Resnica tista, ki v nas vzpostavlja mir in nam daje počitek, laž pa nas utruja in duši naše življenje (Augustine 1886, LVIII, § 1). Kdor je vedno živel v laži, se sploh ne zaveda, kaj pomeni, živeti v resnici in dihati svobodo (Komar 2006, 42–45). Kristus je učil »kakor nekdo, ki ima oblast, in ne kakor njihovi pismouki« (Mt 7, 29) in s tem naredil ločnico med njim, ki ima oblast, in pismouki (hermenevtiki), ki hočejo nauk UTNP podrediti svoji volji. Kristus sam opozarja na nevarnost, poistovetiti UTNP s hermenevtično metodo, saj se takšno iskanje Resnice zaustavi na ravni subjektivne razlage, ne pa pri njem, ki je Alfa in Omega: »Toda gorje vam, pismouki in farizeji, hinavci, ker pred ljudmi zaklepate nebeško kraljestvo. Vi sami namreč ne vstopate, tistim, ki bi radi vstopili, pa ne dovolite vstopiti.« (Mt 23,13)

2. Teorija in praksa

V središču filozofskega definiranja in metodološkega raziskovanja stojita pojma teorija in praksa. Beseda teorija izhaja iz grškega izraza *θεωρία*, ki pomeni: gledati navznoter, motriti, iskati bistvo stvari, uživati resnico. Teorija torej predpostavlja predobstoječo resničnost, ki je nismo ustvarili sami. Obstaja bog, stvarnik in ohranjevalec sveta – toda bog ni eno s svetom, kakor je nauk monizma, za katerega je vse del ene in iste substance. Teoretiziranje je najprej pasivna drža, saj se najprej pusti voditi resnici stvari. Toda če svet resnice (bistvene narave in teleološko naravnanih norm) ne vsebuje, potem stvarjem bistveno naravo določamo mi sami s svojim poimenovanjem (nominalizem). Človeški duh brez zunanjih norm se torej počuti popolnoma brez omejitev in tedaj je edina logična drža čisto delovanje ali praksa.⁴ V dejanski (*de facto*) pluralistični družbi ni možno trditi, da je neka teorija *a priori* zmotna, saj po definiciji pluralizem podeljuje načelno ali teoretično enako veljavnost vsem znanstvenim teorijam – vse teorije so načeloma, teoretično, lahko resnične. S stališča pluralizma vesolje sestavlja množica več ali manj nasprotujočih si teorij, zato – in spet po definiciji – so načeloma vse resnične.⁵

Česar ni možno storiti s stališča pluralizma (to je: zavrtni neko teorijo kot teoretično zmotno), pa je to mogoče storiti s subjektivnega stališča posamezne teorije. Označiti drugo teorijo za zmotno ali vsaj bistveno različno je vedno subjektivna in nikoli objektivna sodba, ki pa jo je v demokratični družbi možno izreči, saj krepi dejansko raznolikost in pestrost demokratične in pluralistične

⁴ Za Heglovo filozofijo pravimo, da je *post factum* – svet, ki postane filozofija (prvenstvo teorije nad prakso, najprej razumimo svet, potem v njem delujmo), za marksizem pa pravimo, da je filozofija *ante factum* – filozofija, ki postane svet (prvenstvo prakse nad teorijo, najprej ustvarimo svet, potem ga bomo razumeli in opisali).

⁵ Ena od mnogih teorij je tudi teoretični monizem, ki zagovarja, da je počelo in substanca sveta ena – iz nje vse izhaja in vanjo se vse vrača. Vsi ljudje smo del te ene in iste neosebne substance. Religiozna terminologija to imenuje panteizem – vse je bog.

družbe. Ko torej rečemo, da je neka teorija zmotna ali napačna, izražamo zgolj svoje subjektivno prepričanje, ki ga teoretično in z uporabo logične kompulzije lahko zagovarjamo, ne moremo pa ga praktično dokazati kot objektivno resnico, saj Resnice nima v lasti nihče. Neka teorija je dejansko lahko zares zmotna, toda tega (za zdaj) nihče ne more dokončno dokazati, še posebno ne na področju metafizike, na katerem je stik med subjektivno teorijo in objektivno resničnostjo najteže dokazljiv. Na metafizično področje vsekakor sodita področje naravnega prava in področje raziskovanja univerzalne temeljne norme prava. To je področje človekovega notranjega prava (avtonomnega prava), v katero pozitivno pravo ne posega in ga ne ureja. Tudi če nekdo notranje pravo (avtonomno pravo) krši, ga zato ne bodo doletele zunanje sankcije državnih organov, dokler ne bo na zunaj (ne na znotraj) prekršil pozitivne zakonodaje. Ker je to teorija in poleg tega še metafizično pravo, ni mogoče navesti takšnih dokazov, ki bi nekoga objektivno prepričali v dejansko pravilnost in veljavnost teorije UTNP. *A contrario* to pomeni, da ni mogoče navesti dokazov, ki bi dokazovali objektivno zmotnost teorije UTNP.⁶ Na področju metafizične materije, kakor je naravno pravo (etika, morala), hipoteze ne morejo biti potrjene z empiričnimi metodami (še v naravoslovnih znanostih stvari niso dokončno raziskane), marveč zgolj z uporabo znanstvenih raziskovalnih metod: z aksiološko, zgodovinsko, primerjalno in z dialektično metodo polemiziranja med obstoječimi teorijami. Toda če teorija nekoga ne prepriča, to *eo ipso* ne pomeni njene objektivne neveljavnosti in neučinkovitosti na področju naravnega prava. Zato ima praktično izvajanje napačne teorije naravnega prava za posameznika lahko tudi težke posledice – trditev, ki stoji v ostrem nasprotju z načelnim pluralizmom naravnopravnih sistemov.

3. Formalnopravni okvir

Vsak posameznik ima pravico, da svoje notranje pravo (avtonomno pravo) ima, zagovarja in svobodno izraža. To pravico mu zagotavljata 41. člen Ustave Republike Slovenije (URS), ki zapoveduje, da je izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in v javnem življenju svobodno, in 39. člen, ki zapoveduje: »Zagotovljena je svoboda misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.« Ti dve pravici na področju svobode in izražanja notranjega prava dodatno podkrepljuje 46. člen URS, ki zapoveduje pravico do ugovora vesti. Ugovor vesti je pomemben zato, ker omogoča, da subjektivno notranje pravo dobi pravnoformalne zunanje učinke v družbi – notranjemu pravu je za posamični primer podeljena objektivna veljavnost. 15. člen URS zapoveduje neposredno uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na podlagi ustave in nedopustnost omejevanja

⁶ Izhajamo iz pluralistične družbe, kajti v totalitarizmu obvelja samo teorija tistega, ki si oblast in s tem resnico uzurpira za svoje sebične namene. Ker je vsa oblast (ideja oblasti, resnična oblast, ki že je, čeprav je ne vidimo) od Boga (Mt 28,18; Rim 13,4), *per definitionem* totalitarna oblast ne more biti od Boga, ker Bog ni tiran nad človekovo svobodno voljo. Totalitarna oblast je lažna oblast in v nasprotju z naravnopravnim redom.

katerekoli od teh pravic z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri. Zato je omejevanje pravice do izražanja in do zagovarjanja svojega lastnega notranjega prava, oblikovanega po vesti, če ne krši pravic drugih in druge relevantne zakonodaje, v nasprotju s temeljnim državnim aktom.

Če je zagotovljena svoboda izražanja notranjega prava, je *a fortiori* dovoljeno oblikovanje notranjega prava, to je: teorije avtonomnega naravnega prava. Teorija avtonomnega naravnega prava v prvi vrsti izhaja iz človekove notranjosti, iz njegove vesti in je torej edinstvena teorija naravnega prava. Čeprav na njeno oblikovanje vplivajo mnogoteri zunanji vplivi, pa je posameznik pri njenem oblikovanju popolnoma svoboden in neodvisen nasproti vsakršnemu zunanjemu vplivu in poizkusu vplivanja. Znanstvene raziskave na področju naravnega prava so narejene po vesti in v dobri veri. Zato jih je treba, kakor vsakršne druge pravne vire, tudi brati in razlagati v dobri veri in v skladu z namenom njihovega ustvarjalca. Raziskave s področja naravnega prava je kot celoto najprej treba razlagati subjektivistično, kot teorijo notranjega naravnega prava. Njene posamezne dele, svetopisemska besedila na primer, pa je treba razlagati objektivistično, kot oblastni naravnopravni vir. Izhajati je treba iz jezikovne metode kot obvezne metode razlage, pred klasičnimi (neobveznimi) metodami razlage. *Ratio legis* naravnopravnih določb Svetega pisma razumni razlagalec najde v samem besedilu. Za razlago jasnih naravnopravnih določb niso potrebne posebne metode razlage – *in claris non fit interpretatio*. Posebna razlaga je potrebna samo tam, kjer bi utegnili nastopiti dvoumnost pri razlagi. V dvomu glede pomena svetopisemskega besedila najde bralec razlago v *Katekizmu katoliške Cerkve*, v katerem zagotavlja oblastno razlago besedil Svetega pisma rimski škof oziroma papež:

»Katekizem katoliške Cerkve, ki sem ga potrdil 25. junija in ga danes z apostolsko oblastjo naročam objaviti, je prikaz vere Cerkve in katoliškega nauka, ki ju izpričuje ali osvetljuje Sveto pismo, apostolsko izročilo in Cerkveno učiteljstvo. Razglašam ga za veljavno in zakonito orodje v službi cerkvenega občestva in kot zanesljivo pravilo za poučevanje vere.« (KKC, 13–14)

4. Znanstveni problem

Pri raziskovanju naravnega prava znanstveni problem pomeni določitev epistemoloških prijemov, s katerimi dosežemo spoznanje, kaj je prav in kaj ni, kaj je objektivna avtoriteta. Za določitev objektivne avtoritete je treba najprej poseči na metodološko področje in zavrniti tiste metode in tehnike, ki predpostavljajo nered v naravi: človek ga mora v iskanju sreče urediti z družbeno pogodbo, to pa bo imelo za posledico utopijo ali raj na zemlji.⁷ Človekovo iskanje sreče sodi med tri neodtujljive pravice, ki jih zapoveduje ameriška *Izjava o neodvisnosti* (1776); drugi dve pravici sta življenje in svoboda. Thomas Jefferson (1743–1826), ki je naredil

⁷ Govorimo o teorijah, da je človek prvi ustvarjalec resničnosti oziroma da resničnosti kot takšne sploh ni (Locke, Hume).

osnutek *Izjave o neodvisnosti*, je izhajal iz epikurejskega »iskanja sreče«. Epikur (341 pr. Kr.–270 po Kr.) je za glavni cilj človekovega življenja določil »srečo«, ki jo je opredelil kot izogibanje telesnim bolečinam in zadovoljevanje čutnih vzgibov tukaj in zdaj, saj zanj smrt pomeni povrnitev duše in telesa v nič. (Kos 1979, 76–77) Ko človekov obstoj temelji na časovno omejeni sreči in to sodi celo med temeljne zapovedi nastanka neke nacije, to lahko vodi le v sebično družbo, v kateri so soljudje zgolj sredstvo za zadovoljevanje čutnih potreb posameznika. Kadar se posameznik čuti ogroženega v iskanju svoje »sreče« in »svobode«, je pripravljen poseči tudi po pravici drugega do življenja (splav, evtanazija). Tako tudi moderno pravo, ki izhaja iz razsvetlenskih idealov, vse tri pravice – do življenja, do svobode in do sreče – dojemamo kot imanentne in hedonistične, ne kot služenje »duhu«, ampak kot služenje »mesu« (Rim 7,5).

Znanstveno raziskovanje naravnega prava – in v tem okviru UTP – se osredotoča na raziskovanje normativnega vidika prava in njegovih vrednostnih prvin, koliko se pozitivno pravo (*de lege lata*) odmika od idealne slike prava (*de lege ferenda*). Z aksiološko metodo, ki je normativna metoda v smislu filozofskega vrednotenja, je treba izdelati test nepravosti – razliko med pravom in nepravom. V pravu obstajata dva vidika normativnosti: naravnopravni in pozitivistični vidik. Pri naravnopravnem vidiku normativnosti zgornjo premiso pomenijo vrednostna izhodišča, spodnjo premiso pa pozitivne norme. Grška beseda za nauk o vrednotah je aksiologija; beseda *axios* (dragocen, vreden) izhaja iz glagola *ágo* (porivati, vleči). V tem smislu je vse, kar je vredno in dragoceno,⁸ tudi privlačno samo po sebi, ne glede na uporabnost v utilitarističnem smislu. (Komar 2002, 189–190) Dejanja, ki se zdijo najbolj nekoristna, so v vrednotenjskem pogledu toliko bolj vredna, saj jih delamo zaradi njih samih in ne kot sredstvo za doseg nečesa drugega. Dejanja, ki so po svoji naravi (ne)pravna, tudi intuitivno zaznavamo, saj nas v bistvu privlačijo ali pa odbijajo. Pri znanstvenem raziskovanju UTP je aksiološka metoda – poleg zgodovinske – najpogosteje uporabljena raziskovalna metoda, zato je teorija UTP normativna znanstvena teorija prava. Metodologija raziskovanja zahteva znanstvena vprašanja, in če se na vprašanja razumno odgovori, potem je rezultat znanstvena teorija prava. Pomembnejša vprašanja, ki si jih pri znanstveno-raziskovalnem problemu zastavljamo:

1. Vprašanje ločitve med pravom in moralo. Strogo racionalistično mišljene, ki zahteva tvarne in epistemološke dokaze za potrditev svojih tez, je v svoji skrajnosti privedlo do modela človeka, kateremu so odvzete temeljne lastnosti, pojmovane pod besedo um (*Vernunft, intellectus, nous*). Pozitivizem v pravu je zato dejstva in norme povsem ločil (dualizem), pravo pa omejil na razumski (*Verstand, dianoia*) proces. Kaj je resnično pravo? Kaj je njegovo bistvo, njegova narava? Ali sta pravo in morala⁹ ločena? Če ima pravo moralno vsebino, kje jo iskati? Ali

⁸ »Sicer pa, bratje, vse, kar je resnično, kar je vzvišeno, kar je pravično, kar je čisto, kar je ljubeznivo, kar je častno, kar je količkaj krepostno in hvalevredno, vse to imejte v mislih.« (Flp 4,8)

⁹ Beseda etika izhaja iz besede *ethos*, ki se v grščini lahko piše z epsilon (ἔθος) ali z eto (ἦθος). Ethos z epsilon (običaj, navada) so Rimljani prevedli z *mores*, mi pa od njih prevzeli kot moralo, ki je tako izrazito ekstrinzične, sociološke in relativistične narave, seveda glede na družbene navade in običaje, ki

moralno vsebino določi vsakokratna oblast? Ali zakonodajalec z oblikovanjem pravnih pravil in pravnih norm ustvarja naravni red?

2. Vprašanje objektivnosti v pravu. Družbena razsežnost prava, ki se kaže v ureditvi razmerij v družbi z izdajanjem pravnih aktov in z izključujočo fizično prisilo, potrebuje čim večjo mero objektivnosti. Ali je človek zadnje merilo za to, kar je in kar ni? Izvor relativizma je v mišljenju, da je človek zadnje merilo. Problem je tudi nezmožnost jasne pravne razlage zaradi prevelike vloge subjektivizma (ali relativizma glede na razlagalca) in v tem, da se je zameglila ločnica med »da« in »ne«, med prav in narobe, med pravičnim in krivičnim, med dobrim in zlim, med legitimnim in nelegitimnim. Ker je človek zadnje merilo in ni višjega prava, kakor je od človeka postavljeno pravo, je v nekem določenem okviru (glede na čas, okolje in prostor, navade itd.) lahko vse dovoljeno (kontekstualizacija).
3. Vprašanje univerzalne temeljne norme prava. Načelo pravičnosti, pravne varnosti in zaupanja v pravo zahteva, da se zakoni kot splošni in abstraktni predpisi sprejemajo za daljši čas. Ali obstajajo naravni zakoni, ki so večni? Ali moralno vsebino določi naravno pravo? Kje ima izvor? Kje ima cilj? Ali mora pozitivno pravo, da bi bilo pravo v polnem pomenu besede, temeljiti na univerzalni temeljni normi prava? Pravo velja samo v času ali ima tudi večno sestavino? Kako univerzalno temeljno normo prava spoznamo? S kakšno zanesljivostjo? Od kod izvira avtoriteta¹⁰ (avtorstvo) prava? Kakšen je teleološki cilj prava? Kako ovrednotiti poklic pravnika?
4. Vprašanje testa nepravosti. Kaj je substanca (bistvo, narava, enovita podstat) prava? Kaj in kje je meja med pravom in nepravom? Kakšna so natančna merila za določanje neskladja? Ali se lahko spremeni samo bistvo prava? Kaj je zločin proti naravnemu pravu? Kaj je trajajoče stanje ali prevelika količina pozitivne zakonodaje z nepravniimi vsebinami? Ali nepravne vsebine, ki uničujejo sistem od znotraj, lahko privedejo do sesutja pravnega sistema? Ali se pravna stroka in znanost tega zavedata? So uvedeni protiukrepi za rešitev eventualnega stanja, ali obstajajo nepravniki,¹¹ ki s subverzivnimi metodami (relativizem itd.) to stanje povzročajo? Od kod nepravo? Ali lahko tudi pravnik postane nepravnik? Ali ima tudi nepravo svoj teleološki cilj? Če nepravo obstaja in če je pravu možno dati poljubno vsebino zaradi ločitve med moralo in pravom, ali je pravo lahko istočasno nepravo? Zaradi vsega tega postanejo nadaljnja vprašanja o vrednostnem bistvu prava brezpredmetna. Tukaj pride v poštev poprejšnja zavrnitev neobjektivnosti prava, ker drugače prave ločnice ni možno postaviti. Ali pravnik, po ana-

se spreminjajo. Besedo morala v tem besedilu uporabljamo v pomenu besede etika (ἠθική), pisane z eto, ki pomeni značaj, osebnost in je intrinzične narave, neločljivo povezana z najbolj notranjo naravo neke osebe. (Komar 2006, 12–13)

¹⁰ Beseda avtoriteta prihaja iz latinske besede *auctor*, ki označuje avtorja, stvarnika, tistega ki poraja, izdeluje.

¹¹ Poimenovanje »nepravnik« je oznaka za pravnika, ki po točno določenih merilih postane nasprotnik naravnega prava. V moralno-religiozni terminologiji bi bilo analogno poimenovanje s pravičnim (*gerecht*) in s krivičnim (*ungerecht*) človekom. V nemških prevodih Svetega pisma se krivičnik prevaja kot brezbožnik (*Gottlose*).

logiji z zdravnikom, lahko izgubi svojo licenco zaradi nemorale (pohujšanja),¹² če postane javni zagovornik neprava?

5. Koherentnost naravnopravnega sistema UTNP

V znanstveni teoriji UTNP prevladuje strogo formaliziran pogled na ustvarjanje, na razlago in na uporabo naravnega prava. Pozitivni sistem naravnega prava je predstavljen kot normativna teorija prava. Teorijo UTNP moremo torej poimenovati pozitivistična normativna teorija prava. Ker je normativni sistem UTNP znanstveno in metodološko utemeljen in koherenten (v sebi sklenjen), v ožjem okviru pravne dogmatike v raziskavo ni treba vključiti dopolnitve drugih sistemov naravnega prava. To dokazuje *Katekizem katoliške Cerkve* kot glavni doktrinalni dokument UTNP,¹³ pa tudi množica drugih cerkvenih dokumentov, denimo *Redemptoris Missio* Janeza Pavla II. (1990),¹⁴ izjava Kongregacije za nauk vere (2000)¹⁵ in dokument Mednarodne teološke komisije (2009).¹⁶ Aksiološko in zgodovinsko metodo med seboj povezujeta primerjalna in dialektična metoda. Pri raziskovanju UTNP se je treba osredotočiti na dialoško dialektiko med različnimi sistemi naravnega prava, da bi teoretično pokazali na popolnost, veljavnost in učinkovitost naravnopravnega sistema, kakor se je razodel v osebi Jezusa iz Nazareta in kakor ga apostolski nauk katoliške Cerkve daje v verovanje kot koherenten (v sebi sklenjen) sistem naravnega prava. Zgodovinska metoda je uporabna kot pomožna raziskovalna metoda pravne znanosti, in to za časovno in prostorsko umeščanje znanstveno relevantnih dejstev. Zgodovinsko povezovanje relevantnih dejstev je izre-

¹² *Evropska konvencija o človekovih pravicah* (EKVČP) govori v 6. členu o interesu morale, v 9., 10. in 11. členu o varovanju morale. V katoliški dogmatiki se kot sopomenka uporablja beseda pohujšanje, ki je obsojeno zaradi svoje narave navajanja drugih na protipravna dejanja. (KKC, § 1938, 2282, 2326, 2353, 2489)

¹³ »Kristus, učlovečeni božji Sin, je ena sama, popolna in nepresegljiva Očetova Beseda. V njem nam pove vse, in nobene druge besede ne bo kakor ta.« (KKC, § 65). »Krščanski odrešenjski red kot nova in večna zaveza ne bo nikdar prešel; in preden se bo naš Gospod Jezus Kristus prikazal v slavi, ne smemo pričakovati nikakršnega novega javnega razodetja.« (§ 66)

¹⁴ »Kristus je edini srednik med Bogom in ljudmi: ›Saj je samo en Bog; samo eden je, ki je sam sebe dal v odkupnino za vse. To je bilo izpričano v času, ki ga je določil. Za to oznanilo sem bil jaz postavljen za glasnika in apostola – resnico govorim, ne lažem –, za učitelja poganom v veri in resnici« (1 Tim 2,5–7; Heb 4,14–16). Ljudje torej ne morejo stopiti v stik z Bogom drugače kakor po Kristusu ob delovanju Duha. To njegovo edinstveno in vesoljno posredništvo še zdaleč ni ovira na poti k Bogu, ampak je pot, ki jo je Bog sam določil, in Kristus se tega popolnoma zaveda. Niso izključena deležnostna posredovanja različnih vrst in različnih stopenj, vendar zajemajo pomen in vrednost edinole iz Kristusovega posredništva in jih ne moremo sprejemati kot vzporedna in dopolnjevalna.« (Janez Pavel II. 1990, § 5)

¹⁵ »Nasprotna nauku Cerkve je teza o omejenem, nedovršenem ali nepopolnem razodetju Jezusa Kristusa, ki naj bi bilo dopolnjeno z razodetjem v drugih religijah. Ta teza temelji na premisi, da resnica o bogu ne more biti v polnosti prisotna v nobeni od zgodovinskih religij, torej tudi ne v krščanstvu in niti v Jezusu Kristusu.« (Kongregacija za nauk vere 2000, § 6) »Od samega začetka je skupnost verujočih pripoznala Jezusu takšno odrešenjsko veljavo, po kateri samo On, Božji Sin, ki je postal človek, bil križan in je vstal, po poslanstvu, prejetem od Očeta in v moči Svetega Duha, daje razodetje (Mt 11,27) ter Božje življenje (Jn 1,12; 5,25–26; 17,2) celotnemu človeštvu in vsakemu posamezniku.« (§ 15)

¹⁶ »Zato si je komisija zadala nalogo, da predstavi ›prenovljeni nauk o naravnem zakonu«, ki upošteva zgodovinsko razsežnost naravnega zakona, njegovo osebnostno razsežnost in dokončno izpolnitev v osebi Jezusa Kristusa.« (Mednarodna teološka komisija 2009, 84)

dno pomembno ne samo v pravni znanosti, temveč tudi v pravni praksi. (Novak 2010, 445)

Uporaba navedkov iz knjig Svetega pisma za dokazovanje njegove resničnosti ni napaka krožnega sklepanja. Sveto pismo je namreč zgodovinski dokument, skrbno preverjen z uporabo metodologije zgodovinskih znanosti na zanesljivi podlagi izvornih primerkov Stare in Nove zaveze. Pri raziskovanju UTNP je nenehno navzoča tudi dialektična metoda, saj je znanstveni problem treba prikazati ne samo zgodovinsko in analitično, ampak moramo argumente tudi ovreči ali potrditi. Z iskanjem in odpravljanjem protislovij in nedoslednosti se tako postopoma približamo končnemu cilju – teoriji objektivne resnice na področju raziskovanja univerzalne temeljne norme prava. Ena od pomembnih premis pri raziskovanju naravnega prava je njegova inteligibilnost (spoznavnost prek uporabe razuma) z opazovanjem in raziskovanjem snovne narave in narave človeka.¹⁷ Razumsko spoznati pomeni, uporabiti načela dialektične logike, to pa pomeni argument po zdravi pameti v prid obstoja naravnega prava in njegovega idealnega modela v obliki UTNP.

6. Sklep

Pri analizi znanstvenega vprašanja raziskovanja UTNP smo prišli do sklepa, da je osnovni metodološki pristop zavrnitev relativističnih in subjektivističnih teorij, ki temeljijo na premisi več končnih resnic. Ko je treba uzakoniti neko določeno družbeno relevantno ravnanje ali razsoditi konkretno zadevo, teorija »več resnic«¹⁸ pokaže vso svojo šibkost. Še posebno kazensko pravo, ki ureja družbene odnose v njihovih najtežjih položajih, ne more in ne sme dopustiti diskrecijske pravice pravnim subjektom, na katere se obrača. Za vrednotenje oziroma legitimacijo pozitivnega prava je pomembna tista naravnopravna zakonodaja, katere predmet so kogentne moralne norme. Njihova prisilna narava zahteva, da jih spoštujemo, to pa pomeni ravnanje v njihovem okviru. Stopiti iz tega okvira pomeni, storiti protipravno dejanje, ki kot posledica tega sproži delovanje pravosodnega aparata, vključno z aparatom za fizično prisiljevanje. Človeški zakonodajalec nosi večjo odgovornost, da pozitivne norme uskladi z naravnimi normami; pa tudi večjo krivdo, če tega ne stori. Pravni naslovljenec ima temu primerno manjšo krivdo, če ne deluje v skladu z naravnimi normami, a še vedno dovolj veliko, da se mu prisodi tudi najstrožja kazen, če zavestno in uporno vztraja v protipravnem položaju.

Orožje diktature relativizma je vedno moč, ki samo sebe razglasi za dogmo. Tisti, ki ima moč (položaj, denar), premaga šibkejšega in njegov prav obvelja. Relativizem se praviloma izogiba diskusiji o temeljnih stvareh (*ad rem*) in se namesto

¹⁷ Naravo spoznavamo tudi z uporabo empirično preverljivih metod na področju astrofizike, astronomije, biologije, fizike, kemije, kozmologije, metalurgije, medicinskih ved, rudarstva, pedologije, geologije, sociologije, psihologije in drugih empiričnih znanosti.

¹⁸ Zagovarjati več dokončnih resnic pomeni, zagovarjati eno dokončno resnico, da je več dokončnih resnic – to je logično protislovno –, če pa je več dokončnih resnic, potem tudi ne obstaja tista resnica, ki trdi, da je več resnic.

tega spušča v teme, ki temeljna vprašanja zaobidejo (*ad personam*). Cilj dogmatskega relativizma (načelni pluralizem) je, da sebe uveljavi kot edino in zadnjo resnico. V bistvu to svojo pretenzijo zagovarja z dvema nepotrjenima premisama:

P1: Obstaja več končnih resnic.

P2: Resnica je lahko ena, a je nespoznavna.

C: Ni Resnice. → Ni Avtoritete. → Jaz ustvarjam Resnico. → Sam sem Bog.

Da bi sklep sledil iz premis, morata biti premisi resnični, sklep pa mora logično slediti iz premis. *Nego maiorem*: Prva premisa najprej vsebuje napako nepotrjene predpostavke, saj iz dejstva, da dejansko obstaja več razlag Resnice, ne moremo zanesljivo potrditi, da so vse razlage resnične oziroma da ne obstaja ena (absolutna) Resnica. Iz nepotrjene predpostavke dostikrat sledi napaka implicitne logike, ko se tem razlagam doda še naslednja razlaga, da zaradi obstoja več resnic v resnici obstaja ena končna Resnica, ki jo imenujemo pluralizem. Dogmatski (*de iure*) pluralizem tako vsebuje vrsto formalnih napak in končno zanika samega sebe; če namreč obstaja več resnic, potem načelni pluralizem kot takšen (ki bi potrjeval samega sebe) ne obstaja. Prva predpostavka tako vodi v nihilizem. Druga premisa je, da je končna Resnica resda lahko ena, a ker je nespoznavna, o njej ne moremo z zanesljivostjo trditi, da obstaja. Tudi ta predpostavka, da je Resnica nespoznavna, ni resnična, saj veliko ljudi trdi, da poznajo (dokončno ali vso) Resnico. Ne nazadnje je Kristus trdil, da je on sam Resnica (Jn 14,6). Tudi znanost trdi, da ima v lasti dokončno resnico, ki nam jo bo predstavila takoj, ko bodo znanstvene metode in tehnologija dovolj napredovale, da bo to mogoče. Da bi znanost obveljala za dokončno resničnost, bi najprej morala dokazati, da Boga ni, tega pa ni zmožna, saj Bog človeka in njegove metode neskončno presega.

Vse, kar vemo o Bogu, izhaja iz našega omejenega intelekta, ki je sposoben spoznavati (prek znanstvenih metod in intuicije) božje delovanje v stvarstvu. Vso resnico o Bogu, ki jo je človeški razum zmožen dojeti, pa smo izvedeli iz njegove telesne pojavnosti in iz razodetja Jezusa iz Nazareta. »Postava je bila namreč dana po Mojzesu, milost in resnica pa je prišla po Jezusu Kristusu. Boga ni nikoli nihče videl; edinorojeni Bog, ki biva v Očetovem naročju, on je razložil.« (Jn 1,17–18) Krščanstvo z močjo Svetega Duha¹⁹ že dva tisoč let pričuje o Resnici, pa še vedno obstajajo ljudje, ki trdijo, da je Resnica nespoznavna. Dejansko ima slehernik svobodno voljo in s tem možnost, da si ustvari svoje lastno naravno pravo in po njem živi. A to ni nujno tisto pravo, po katerem bo sojen, ko bo moral stopiti pred sodni stol UTNP. Jezus Kristus je v sebi in v svojih besedah dokončno razodel tisto resnično Pravo, po katerem bo sojen vsak človek: »Kdor mene zaničuje in ne sprejema mojih besed, ima nad seboj sodnika; beseda, ki sem jo govoril, ta ga bo sodila poslednji dan.« (Jn 12,8) »Kdor se sramuje mene in mojih besed pred tem prešuštnim in grešnim rodом, se ga bo tudi Sin človekov sramoval, ko bo s svetimi angeli prišel v veličastvu svojega Očeta.« (Mr 8,38)

¹⁹ Rekel jim je: »Tako je pisano: Mesija bo trpel in tretji dan vstal od mrtvih in v njegovem imenu se bo oznanilo vsem narodom spreobrnjenje v odpuščanje grehov, s čimer boste začeli v Jeruzalemu. Vi ste priče teh reči. In glejte, jaz pošiljam na vas obljubo svojega Očeta; vi pa ostanite v mestu, dokler ne boste odeti v moč z višave.« (Jn 24, 46–49)

Kratice

EKVČP – Evropsko sodišče za človekove pravice: Svet Evrope. 1950.

KKC – *Katekizem katoliške Cerkve*. 1993.

URS – Ustava Republike Slovenije.

Reference

- Augustine, Aurelius**. 1886. Exposition on the Book of Psalms. V: *Nicene and Post-Nicene Fathers*. Series 1, Vol. 8. Ur., prev. Philip Schaff. Edinburgh: T&T Clark.
- Evropsko sodišče za človekove pravice: Svet Evrope**. 1950. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic. [Http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf](http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf) (pridobljeno 13. 4. 2017).
- Izjava o neodvisnosti [Declaration of Independence]**. 1776. Constitution Society. [Http://www.constitution.org/us_doi.pdf](http://www.constitution.org/us_doi.pdf) (pridobljeno 13. 4. 2017).
- Janez Pavel II.** 1990. *Redemptoris Missio: On the permanent validity of the Church's missionary mandate*. [Http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio_en.html](http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio_en.html) (pridobljeno 13. 4. 2017).
- Katekizem katoliške Cerkve**. 1993. Prev. Anton Štrukelj. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.
- Komar, Milan**. 2002. *Red in misterij*. Ljubljana: Študentska založba.
- — —. 2006. *La verdad como vigencia y dinamismo*. Buenos Aires: Sabiduría Cristiana.
- Kongregacija za nauk vere**. 2000. Declaration »Dominus Iesus« on the Unicity and Salvific Universality of Jesus Christ and the Church. [Http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000806_dominus-iesus_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000806_dominus-iesus_en.html) (pridobljeno 13. 4. 2017).
- Kos, Janko**. 1979. *Temelji filozofije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Mednarodna teološka komisija**. 2010. *V iskanju univerzalne etike: nov pogled na naravni moralni zakon*. Prev. Peter Jerebič. Ljubljana: Družina.
- Novak, Marko**. 2010. *Uvod v pravo*. Nova Gorica: Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici.
- Sveto pismo**. 2002. Študijska izdaja. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- Ustava Republike Slovenije**. Uradni list RS, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006.